

prof. dr hab. Rafał Molencki
Instytut Językoznawstwa
Uniwersytet Śląski w Katowicach
rafal.molencki@us.edu.pl

**Ocena dorobku naukowego pana dr. Marka Ó Fionnáina
w związku z Jego staraniami o stopień naukowy doktora habilitowanego
w postępowaniu habilitacyjnym w Instytucie Językoznawstwa
Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II**

1. Wstęp

Pan dr Mark Ó Fionnáin zdobywał swoje wykształcenie wyższe w Dublinie: najpierw licencjat w Trinity College w zakresie języka rosyjskiego i irlandzkiego w 1995 roku, a następnie w 1996 roku magisterium ze specjalnością translatorską w Dublin City University na podstawie pracy o problemach w irlandzkim przekładzie opowiadania *Omon Ra* napisanej przez rosyjskiego pisarza Wiktora Pieliewina. W 2011 roku uzyskał stopień naukowy doktora nauk humanistycznych w zakresie językoznawstwa na podstawie rozprawy o irlandzkich przekładach dzieł Adama Mickiewicza pisanej pod kierunkiem pani prof. Sabine Asmus i obronionej w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim Jana Pawła II

Bezpośrednio po studiach dr Ó Fionnáin był zatrudniony jako nauczyciel języka irlandzkiego w St. Patrick's College w Dublinie i w National University of Ireland w Maynooth, a od 2000 roku pracuje w Polsce w Katedrze Filologii Celtyckiej Instytutu Językoznawstwa Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, od 2014 roku na stanowisku adiunkta.

Pan dr Ó Fionnáin opublikował dotychczas dwie samodzielne monografie: jedna to przedstawiona do oceny rozprawa habilitacyjna, druga to monografia opracowana na podstawie rozprawy doktorskiej. Jest też autorem 10 rozdziałów w monografiach publikowanych w Polsce, Irlandii, Wielkiej Brytanii i Niemczech oraz 11 artykułów. Wszystkie prace Autora są samodzielne, pisane bez współautorów i dotyczą głównie języków gaelickich (irlandzki, szkocki, mański) oraz translatoryki w kontekście języków celtyckich i słowiańskich.

2. Osiągnięcia naukowe

Jako główne osiągnięcie naukowe stanowiące podstawę postępowania habilitacyjnego w rozumieniu art. 16 ust. 2 pkt 1 ustawy z 14 III 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym (z późniejszymi zmianami, zwłaszcza ustawa z 20 VII 2018 roku) pan dr Mark Ó Fionnáin wskazał monografię pod tytułem *Colour Terminology in Modern Irish; A Comparative Study* wydaną w 2023 roku prestiżowym Wydawnictwie Brill w Lejdzie w Niderlandach (wyższy poziom w polskim wykazie ministerialnym punktowanych wydawnictw naukowych) w ramach serii Brill's Studies in Language, Cognition and Culture. Oprócz wymienionej monografii jako główne osiągnięcie naukowe Habilitant wskazuje także cykl artykułów dotyczących różnych aspektów przekładu w odniesieniu do języka irlandzkiego.

Monografia o nazwach barw we współczesnej irlandczyźnie stanowi niezwykle istotny wkład do badań tego języka. Problem leksyki kolorów w językach celtyckich dotychczas nie doczekał się szczegółowego naukowego opracowania, więc praca pana dr. Ó Fionnáina wypełnia tę lukę znakomicie. Jest to o tyle ważne, że jak wykazują badania Celtowie, w tym Irlandczycy, postrzegają i klasyfikują barwy inaczej niż większość ludów indoeuropejskich, co może stanowić duże wyzwanie dla tłumaczy tekstów napisanych w tych językach. Dotyczy to zwłaszcza pasma obejmującego np. angielskie czy też np. polskie barwy zielony i niebieski.

Oprócz zbadania źródeł leksykograficznych z ostatnich kilku stuleci oraz tekstów dawnych i współczesnych Habilitant odwołał się do kompetencji rodzimych użytkowników języka irlandzkiego poprzez przeprowadzenie badań terenowych wśród zmniejszającej się niestety z każdym pokoleniem grupy native speakerów. Są to ostatnie generacje Irlandczyków mniej podatne na wszechobecny wpływ superstratu angielskiego, a zatem wartość historyczna, społeczna i kulturowa badań dr. Ó Fionnáina jest nie do

przecenienia, a może to być ostatnia okazja do prowadzenia badań tego typu na tak szeroką skalę.

Po krytycznej prezentacji stosunkowo skromnej literatury przedmiotu Autor przechodzi do szczegółowego omówienia rozwoju nazywania spektrum barw we wszystkich trzech językach gaelickich wywodzących się od staroirlandzkiego, w tym w niedawno wymarłym języku mańskim. Jest to zatem studium łączące językoznawstwo diachroniczne z synchronicznym. Ważnym czynnikiem wpływającym na rzetelność i wszechstronność badania jest odwołanie się do analizy toponimów oraz przysłów, z natury rzeczy będących archaicznymi elementami języka, a co za tym idzie zachowującymi najprawdopodobniej pierwotne znaczenia.

Ważnym wnioskiem wypływającym z przekonującej interpretacji zebranego materiału jest zakwestionowanie hipotezy uniwersalności postrzegania barw w językach przedstawionej w pracy Berlina i Kaya z 1969 roku. Autor także krytycznie ocenia wcześniejsze nieliczne opracowania nazw kolorów w języku staroirlandzkim. W części analitycznej jasno wykazuje, że dawne nazewnictwo chromatyczne, praktycznie wspólne dla wszystkich języków celtyckich, ulega w dzisiejszych czasach w dużej mierze istotnym przemianom pod wpływem angielszczyzny coraz mocniej napierającej na środowisko językowe Irlandii. Wykazały to badanie terenowe, w których zaobserwowano znaczne różnice w określaniu barw pomiędzy poszczególnymi przedstawicielami rodzimych użytkowników irlandzczyzny mieszkających na terenach, gdzie dotychczas ten język dominował. Niejako przy okazji wyniki badań terenowych Habilitanta mają konsekwencje praktyczne, wymuszając konieczność rewizji materiałów leksykograficznych i dydaktycznych dotyczących współczesnego języka irlandzkiego i dwu pozostałych języków gaelickich.

Moim zdaniem sama wyżej omówiona książka byłaby wystarczającą podstawą do ubiegania się o stopień doktora habilitowanego, ale jako drugie ważne osiągnięcie naukowe dr Mark Ó Fionnáin wskazuje cykl publikacji dotyczących różnych aspektów tłumaczenia z języka irlandzkiego i na język irlandzki. Mamy tu także monografię o tłumaczeniach dzieł Adama Mickiewicza opartą na rozprawie doktorskiej, ale ta praca w pierwszej wersji była podstawą do uzyskania stopnia doktora i została już oceniona w przewodzie doktorskim w 2011 roku.

Skupmy się zatem na ocenie artykułów i rozdziałów dotyczących teorii i praktyki tłumaczenia w odniesieniu do języka irlandzkiego, gdzie przemożny dzisiaj wpływ ma większość angielszczyzna. Cztery publikacje napisane w języku irlandzkim i angielskim odnoszą się do przekładów dzieł Adama Mickiewicza na język irlandzki dokonanych za pośrednictwem francuszczyzny przez Liama Ó Rinna. Oprócz zagadnień ściśle językowych Autor porusza także problematykę tła historycznego i kulturowego w

kontekście standaryzacji mocno zróżnicowanej dialektologicznie irlandczyzny jako języka już wtedy mniejszościowego bez znaczącej tradycji pisanej.

Był to kluczowy okres tworzenia się Wolnego Państwa Irlandzkiego, kiedy zanikający pierwotny język rodzimy stawał się jednym z ważnych symboli tożsamości narodowej Irlandczyków. Dr Ó Fionnáin omawia tu przekłady z języka rosyjskiego (m.in. dzieł Puszkina). Problem standaryzacji i modernizacji języka jest także przedmiotem badań Habilitanta omówionych w artykułach dotyczących literatury science fiction i fantasy tłumaczonej na współczesny język irlandzki.

Kolejnym obszarem badawczym ujętym w trzech artykułach są badania leksykograficzne porównujące hasła dotyczące nazw barw w różnych słownikach języka irlandzkiego i pokrewnych języków celtyckich.

Spoiwem łączącym wszystkie te 16 artykułów jest omawianie specyficznej sytuacji mniejszościowego języka irlandzkiego używanego w dwujęzycznym środowisku powszechnie dominującej angielszczyzny.

Oprócz omawianych publikacji wyniki swoich badań pan dr Ó Fionnáin wielokrotnie prezentował na konferencjach międzynarodowych dotyczących zarówno języków celtyckich, jak i teorii oraz praktyki tłumaczenia. Utrzymuje też kontakty naukowe z innymi badaczami prowadzącymi podobne badania w innych uczelniach.

3. Praca dydaktyczna, popularyzatorska i organizacyjna na rzecz uczelni i nauki oraz współpraca z otoczeniem.

Pan dr Mark Ó Fionnáin prowadzi w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim Jana Pawła II zajęcia z nauki języka irlandzkiego, a także na temat języka, literatury, kultury i historii Irlandii. Dotychczas wypromował 28 magistrów w tym jednym z nielicznych ośrodków prowadzących badania naukowe oraz dydaktykę w zakresie języków celtyckich.

Dr Ó Fionnáin pełni ważną funkcję redaktora anglojęzycznego *Rocznikow Humanistycznych*, ważnego lubelskiego czasopisma naukowego, jest także członkiem kolegium redakcyjnego *Neofilologii*. Był współorganizatorem trzech konferencji celtyckich w macierzystej uczelni. Dwukrotnie otrzymał nagrodę Rektora KUL za osiągnięcia naukowe, dydaktyczne i organizacyjne. Współpracuje z ambasadą Republiki Irlandii w Polsce, a także agencjami rządowymi w Dublinie w celu ułatwienia i poszerzenia kontaktów oraz mobilności naukowców i studentów pomiędzy Polską i Irlandią

Działalność popularyzatorska Habilitanta przejawiała się we współorganizacji Dni Celtyckich oraz cyklu 25 wykładów *Understanding Ireland*. Udzielił wreszcie kilka wywiadów w radiu irlandzkim

4. Podsumowanie

Reasumując, oceniam dorobek naukowy pana dr. Marka Ó Fionnáina jako wybitny i wartościowy w tematyce badań nad językami celtyckimi oraz teorią i praktyką tłumaczenia. Uważam, że dorobek ten stanowi samodzielny, oryginalny i w dużej mierze nowatorski wkład Habilitanta do badań z zakresu językoznawstwa irlandzkiego, celtyckiego i przekładoznawstwa. Jak dotąd bardzo niewielu badaczy zajmowało się takimi kwestiami, zwłaszcza przekładami na języki mniejszościowe, jakim niewątpliwie jest współczesny irlandzki język gaelicki, a jeszcze bardziej jego odmiana szkocka.

Biorąc pod uwagę powyższe stwierdzam, że dokonania naukowe, dydaktyczne i organizacyjne pana doktora Marka Ó Fionnáina, a w szczególności Jego monografia pod tytułem *Colour Terminology in Modern Irish; A Comparative Study* wydana w prestiżowym Wydawnictwie Brill w Lejdzie w Niderlandach (wyższy poziom w wykazie ministerialnym) wraz z pozostałymi artykułami wskazanymi przez Kandydata jako osiągnięcie naukowe oraz wszechstronna aktywność akademicka **zdecydowanie spełniają wymagania ustawowe** stawiane kandydatom do uzyskania stopnia naukowego doktora habilitowanego wymienionymi m.in. w artykule 219 ustawy z dnia 20 lipca 2018 roku *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* z późniejszymi zmianami. Z tego powodu z pełnym przekonaniem rekomenduję Jego kandydaturę do kolejnych etapów postępowania habilitacyjnego.

prof. Rafał Molencki

Katowice, 10 września 2025 roku